

Personlig, faglig og politisk om rus

I disse tider, der kravet om at behandling skal være kort, kunne måles, veies og kvantifiseres, er det flott å lese historier hvor involvering, engasjement og tøffe tak er suksesskriterier.

Gro Th. Lie og Inger Granby | **Mennesket bak rusen**, *Fagbokforlaget*, 2011. 268 sider

Med *Mennesket bak rusen* gir de to forfatterne Inger Granby og Gro Therese Lie oss en unik og sterkt personlig oppsummering av Selbukollektivet i perioden 1981 til 2001. I boka omtales kollektivets oppstart, utvikling og opplevelsen av medleverskap både for de rusavhengige ungdommene og de voksne ansatte. Inger Granby er idealisten som tok initiativet til opprettelsen av Selbukollektivet i 1980 og ledet det gjennom 20 år. Gro Therese Lie er forskeren som i 1999 publiserte en undersøkelse av hvordan det var gått med de 27 ungdommene som hadde hatt hjelpetilhørighet på Selbukollektivet. Sammen har de to skrevet en bok som er lett å lese og som vi tror vil bli ønsket velkommen og tatt godt imot i fagmiljøet og blant de som har hatt tilknytning til kollektivet.

Vi får levende vitnesbyrd om alt fra virksomme klemmer i sofakroken til et personale som kjemper skulder ved skulder med skadeskutte ungdommer

Forfatterne stiller spørsmålene: Hva har vært virksomme forhold ved kollektivets liv og arbeidsmetoder? Hvordan evaluerer ungdommene Selbukollektivets betydning i deres egen utvikling?

Stabile relasjoner

Først blir Selbukollektivets historie fortalt av Inger Granby, deretter beskriver Gro Th. Lie ungdommenes behov og endringsprosess. Videre finner vi åpne dybdeintervjuer med ungdommene,

og en siste del der begge forfatterne sammenligner og drøfter ungdommenes endringsprosess i lys av empiri og teori.

Forfatterne ønsker at boka skal bidra til en faglig og politisk diskusjon om dagens forståelse av unge rusmiddelavhengige med belastet oppvekst, og hvordan vi skal kunne gi dem et verdig behandlingstilbud. Hovedintensjonen er å formidle at unge rusmiddelavhengige med relasjonsskader, traumer og ubearbeidede oppveksthistorier trenger trygge strukturerte rammer, stabile relasjoner over lang tid og lang oppfølging for å kunne etablere en ny tilværelse. Det å se menneskene bak rusen, forstå dem og følelsemessig møte ungdommene er et sentralt gjennomgangstema i boka. For forståelse av dette har Bowlbys tilknytningsteori og Honneths teori om betydningen av anerkjennelse stått sentralt for forfatterne.

Tøffe kamper

Inger Granbys historiske kapittel beskriver planlegging, oppstart og drift av et treårig behandlings- og oppfølgingstilbud. Først kollektivåret som gir de unge tilbud om et hjem i «den betalte familie», et bo- og arbeidskollektiv med kjærlighet og trygghet, krav og forventninger, rettigheter og muligheter. Fra kollektivåret gikk veien videre til et år på Sund folkehøyskole, for så å gå over til selvstendig etablering i lokale miljøer. Som lesere lar vi oss berøre av Inger Granbys fortelling om alle kampene. De voksnes kamp i møte med seg selv, med ungdom som har rusen som overlevelsesstrategi, med avvising og utprøving. Sist, men ikke minst forteller hun om kampen for kollektivets eksistens både i bygda og innenfor rammebetingelser gitt av offentlige myndigheter.

Det var til syvende og sist manglende forståelse for nødvendige langsiktige rammebetingelser som skulle føre til Selbukollektivets avvikling i 2001. «Kollektivet var på riktig vei sett ut fra ungdommenes behov, men kom mer og mer på kollisjonskurs med de rådende rammebetingelsene innen feltet», skriver forfatterne. Det er bare å ta hatten av for Inger Granby og hennes mangeårige innsats på Selbukollektivet. Vi beundrer hennes omsorgsevne, mot, driftighet og personlige styrke. Kapittelet er både personlig og direkte og blir en spennende leseropplevelse.

Ungdommenes stemmer

Gjennom dybdeintervjuene med Selbukollektivets ungdommer dokumenterer Gro Therese Lie deres refleksjoner over tida i kollektivet. Her kommer vi nær ungdommene og hører deres stemmer gjennom mange og fyldige sitater fra intervjuene. Dette er sterk lesning om hjelpere som virkelig involverer seg, som ikke gir opp struktur, kjærlighet og korreksjon som metode. Vi får levende vitnesbyrd om alt fra virksomme klemmer i sofakroken til et personale som kjemper skulder ved skulder med skadeskutte ungdommer. «Jeg mener det helt klart, hun (Inger) er min andre mor. Det går an å gå inn i smerten og ut igjen uten å dø», sier Ellen, og hun fortsetter: «Altså hun har – det høres voldsomt ut: Født meg på ny!».

At Selbukollektivet sannsynligvis også har skremt en del ungdommer, kommer frem i enkelte intervjuer. Noen av dem er kritiske til metodene med det tidvis ganske høye konfliktnivået med roping og kraftfull grensesetting. De fleste oppsummerer likevel at varmen og involveringen, oppfølgingen og tilstedeværelsen ga dem noe godt de ikke før hadde opplevd.

Muligheter for vekst

Gro Lie belyser videre ungdommenes behov og endringsprosess relatert til psykologisk teori om behov, tilknytning, utvikling av selvfølelse og autonomi. Forfatteren reiser problemstillingene: Hvem er ungdommene, og hva har vært virksomme forhold ved kollektivets liv og arbeidsmetoder? Som svar

viser Lie til sin etterundersøkelse, hvor det fremkommer at ungdommene er overrepresentert når det gjelder å ha vokst opp med rusmisbrukende omsorgspersoner, å ha vært utsatt for seksuelle overgrep, ha psykiske problemer og ha mistet foreldrene i tidlig alder.

Boka er gjennomsyret av en grunnleggende ideologi om at «alle ungdommer, også rusmiddelavhengige med en traumatisk historie, har en iboende mulighet for vekst, bare tidsperspektivet er langt nok og forholdene legges til rette for det». Som virksomme faktorer i kollektivets arbeidsmetoder fremheves kjærlighet, trygghet, tillitsforhold og rettigheter. Gro Lies kapittel om Selbukollektivets teoretiske forankring gjennom ulike faser er interessant lesning. Men det blir en del gjentakelser som en kan etterspørre nødvendigheten av.

Klart budskap

Boka fyller godt forfatterens intensjon om å være et grunnlag for faglig og politisk diskusjon om hva som er et godt behandlingstilbud for de mest utsatte unge rusmiddelavhengige. Budskapet er gjennomgående og klart: Behandlingstilbud til ungdommene må gå over lang tid og gi rom for bearbeiding av den enkeltes oppveksthistorie. I disse tider, der kravet om at behandling skal være kort, kunne måles, veies og kvantifiseres, er det flott å lese historier hvor involvering, engasjement og tøffe tak er kvaliteter som trekkes fram av både ungdommene og de voksne. Vi anbefaler boka på det varmeste.

Anmeldt av Ingjerd Meen Lorvik, seniorrådgiver og psykologspesialist, Borgestadklinikken, Skien og Aino Lundberg, Institusjonssjef, A-senteret, Kirkens Bymisjon, Oslo